

INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDAGI UNLI TOVUSHLAR O‘RTASIDAGI FARQLAR

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Filologiya va tillarni o‘qitish: ingliz tili 112-guruh

1-bosqich talabalari

Ismoilova Sevinch Sirojiddin qizi

sevinchismoilova0702@gmail.com

Bekkeldiyeva Maftuna Mahmud qizi

maftunabekkeldiyeva545@gmail.com

ANOTATSIYA: Ushbu maqolada ingliz va o‘zbek tillaridagi unli tovushlar tizimi va ularning asosiy farqlari yoritiladi. Har ikki tilning fonetik xususiyatlari va unli tovushlar soni taqqoslanadi. Ingliz tilidagi unli tovushlarning murakkabligi va o‘zbek tilidagi sodda tizim bilan farqlari tahlil qilinadi. Shuningdek, talaffuzdagi asosiy qiyinchiliklar va ularning sabablari ko‘rib chiqiladi. Maqola fonetika sohasini tushunishga yordam beruvchi umumiy ma’lumotlarni beradi.

KALIT SO‘ZLAR: Unli tovushlar, fonetika, ingliz tili, o‘zbek tili, talaffuz, IPA (International Phonetic Alphabet), vowel sounds, monoftong, diftong, tovushlar tizimi, fonetik farqlar, yozuv va talaffuz Bekkeldiyeva Maftuna Mahmud qizi

ANNOTATION: This article discusses the vowel systems of English and Uzbek and their main differences. The phonetic features and number of vowels of both languages are compared. The complexity of vowels in English and their differences from the simpler system in Uzbek are analyzed. The main difficulties in pronunciation and their causes are also considered. The article provides general information that helps to understand the field of phonetics.

KEYWORDS: Vowels, phonetics, English, Uzbek, pronunciation, IPA (International Phonetic Alphabet), vowel sounds, monophthong, diphthong, sound system, phonetic differences, writing and pronunciation

АННОТАЦИЯ: В данной статье рассматриваются системы гласных звуков английского и узбекского языков и их основные различия. Сравниваются фонетические особенности и количество гласных звуков в обоих языках. Анализируется сложность гласных звуков в английском языке и их отличия от более простой системы в узбекском. Также рассматриваются основные трудности произношения и их причины. Статья предоставляет общую информацию, которая помогает понять область фонетики.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: Гласные, фонетика, английский, узбекский, произношение, МФА (Международный фонетический алфавит), гласные звуки, монофтонг, дифтонг, звуковая система, фонетические различия, письмо и произношение

Kirish

Til insonlar o'rtasidagi eng muhim muloqot vositasi bo'lib, u jamiyatdagi fikr almashish, bilim uzatish va madaniy qadriyatlarni ifodalashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Har bir til o'zining fonetik tizimiga ega bo'lib, tovushlarning qanday hosil bo'lishi, ular nutqda qanday ishlatilishi va talaffuzdagi o'zgarishlarni o'rganish fonetikaning asosiy vazifasidir. Fonetika tilshunoslikning muhim bo'limi hisoblanadi va u tilni o'rganayotganlar uchun so'zlarni to'g'ri talaffuz qilishni, nutqni ravon qilishni va so'zlashuvdagi chalkashliklarni oldini olishni osonlashtiradi. Ayniqsa, unli tovushlar (vowel sounds) fonetikaning markaziy qismi bo'lib, har bir so'zning shakllanishida va talaffuzning aniqligida katta ahamiyatga ega.

Ingliz va o'zbek tillari fonetik jihatdan bir-biridan sezilarli darajada farq qiladi. Ingliz tili german tillar oilasiga kiradi, fonetik tizimi murakkab va unli tovushlar soni ko'p, talaffuz ko'pincha yozuvdan farq qiladi. Shu sababli ingliz tilini o'rganayotganlar uchun

unli tovushlarni to‘g‘ri talaffuz qilish qiyinchilik tug‘diradi. O‘zbek tili esa turkiy tillar oilasiga mansub bo‘lib, undagi unli tovushlar soni nisbatan kam, talaffuzi esa barqaror va aniq. Bu esa o‘zbek tilini o‘rganishda qulaylik yaratadi va talaffuzdagi chalkashliklarni kamaytiradi.

O‘zbek tilidagi unli tovushlar tizimi sodda va aniq bo‘lib, ularning soni odatda 6 ta deb qaraladi: a, o, e, i, u, o‘. Har bir unli tovush aniq talaffuz qilinadi va so‘z qanday yozilsa, shunday o‘qiladi. Masalan, “kitob”, “ona”, “uy”, “bilim” so‘zlaridagi unli tovushlar o‘zgarmas va tushunarli. Bu holat o‘zbek tilida unli tovushlarni o‘rganishni osonlashtiradi va talaffuzdagi xatoliklarni kamaytiradi.

Ingliz tilida esa unli tovushlar soni 12 ta asosiy monoftong va bir nechta diftonglarni o‘z ichiga oladi. Monoftonglar va diftonglarning mavjudligi ingliz tilidagi talaffuzni murakkab qiladi. Misol uchun, ingliz tilida “a” harfi turli so‘zlarda turlicha talaffuz qilinadi: *cat* /kæt/, *car* /kɑ:r/, *cake* /keɪk/. Shu bilan birga, ingliz tilida unli tovushlar uzun va qisqa variantlarga ega bo‘lib, talaffuzning aniqligi va ma‘noni to‘g‘ri etkazish uchun bu farqlarni bilish juda muhimdir. Shuningdek, ingliz tilida diftonglar nutqning tabiiyligini va ohangini oshiradi. Masalan, *time* /taɪm/, *go* /gəʊ/, *house* /haʊs/ so‘zlarida bir nechta tovushlar birlashib, bitta murakkab unli tovush hosil qiladi. O‘zbek tilida esa bunday birikmalar kam uchraydi. Shu sababli ingliz tilidagi diftonglarni to‘g‘ri talaffuz qilish o‘zbek o‘quvchilari uchun alohida e‘tibor talab qiladi.

O‘zbek va ingliz unli tovushlarining boshqa farqlari ham mavjud. Ingliz tilida yozuv va talaffuz har doim mos kelmaydi. Masalan, *name* so‘zi yozuvda “neym” tarzida ko‘rinadi, lekin talaffuzda /neɪm/ tarzida aytiladi. Shuningdek, *water* so‘zi “voter” kabi talaffuz qilinadi, yozuvdan farqli. Bu holatlar o‘zbek tilida deyarli uchramaydi, chunki o‘zbek tilida harflar deyarli har doim bir xil talaffuzga ega.

Ingliz tilidagi unli tovushlarni o‘rganish nafaqat til o‘rganishning nazariy jihatlarini, balki amaliy ko‘nikmalarni ham rivojlantiradi. Talaffuzdagi kichik farqlar so‘zning ma‘nosini butunlay o‘zgartirishi mumkin. Masalan, *ship* /ʃɪp/ va *sheep* /ʃi:p/ so‘zlari o‘zaro

bir harf farqi bilan butunlay boshqa ma'noni anglatadi. Shu sababli ingliz unli tovushlarining aniqligi nutqda muhim ahamiyatga ega. O'zbek tilida esa unli tovushlar talaffuz jihatidan soddaroq bo'lib, ular nutqda aniq va barqaror ishlatiladi. Masalan, "kitob" so'zida unli tovushlar aniq talaffuz qilinadi va bu talaffuzni tushunish oson. Ingliz tilida esa talaffuz murakkabligi va unli tovushlarning ko'p variantlilikligi sababli o'quvchilar ko'pincha adashtiradi.

Shu bilan birga, ingliz va o'zbek tillari unli tovushlarining taqqoslanishi fonetika va til o'rganish jarayonida muhimdir. To'g'ri talaffuz so'zlashuvning ravonligini oshiradi, nutqni tushunarli qiladi va muloqotdagi xatoliklarni kamaytiradi. Ingliz tilidagi unli tovushlarning murakkab tizimi o'zbek tilidagi sodda tizim bilan solishtirilganda o'quvchilarga qo'shimcha mashq va e'tibor talab qiladi.

Umuman olganda, ingliz va o'zbek tillaridagi unli tovushlar tizimi bir-biridan sezilarli farq qiladi va bu farqlar til o'rganish jarayoniga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, bu mavzu nafaqat nazariy jihatdan, balki amaliy jihatdan ham muhimdir. Unli tovushlarning o'zaro farqlari va talaffuzdagi murakkabliklarni o'rganish til o'rganuvchilarga aniq va tushunarli nutq shakllantirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Peter Roach – *English Phonetics and Phonology*
2. Daniel Jones – *English Pronouncing Dictionary*
3. O'zbek tili fonetikasi bo'yicha darsliklar (umumiy o'quv qo'llanmalar)
4. Cambridge English Pronunciation materials
5. International Phonetic Association (IPA) resurslari